İLİM

Kur'an'da ilim kökünden kelimeler 850 civarında yerde geçmektedir. Bunların 400 küsuru fiil halinde kullanımdır. Bizatihi ilim sözcüğü 110 civarında yerde geçiyor. Bu tablo göstermektedir ki ilim Kur'an tarafından bir faal değer olarak alınmaktadır. İsim kullanımların 200'ü aşkın kısmı Allah'ın isim-sıfatı olarak geçmektedir. Allah'ın isim-sıfatlarından biri olan Alîm kelimesi 162 kez kullanılmıştır,

Kur'an'da kullanıldığı şekliyle ilim, geçtiği yere göre, bilimsel bilgi, aklî bilgi, deneye dayalı bilgi, vahyi bilgi anlamlarından birini ifade etmektedir.

İlmin karşıtı cehalettir. Kur'an, kendisinden önceki dönemi, özellikle kendisine karşı çıkanların yaşadığı toplumun Kur'an öncesi dönemini Cahiliye diye anarak kendisinin esas amacının ve mesajındaki omurganın ilim olduğuna çok muhteşem bir vurgu yapmaktadır. Kur'an, kendisinin layıkıyla tanınmasını sağlayacak değerin de ilim olduğunu ifade etmektedir:

"Kendilerine ilim verilenler onun, senin Rabbinden bir hak olduğunu bilsinler, ona inansınlar da kalpleri ona saygı duysun diye böyle yapılmıştır." (Hac, 54)

Dil açısından baktığımızda, Kur'an dili lügatlerinin ilim kelimesinin anlam çerçevesi konusunda şunları kayda geçirdiklerini görüyoruz:

"İlim, bir şeyin hakikatini bilmektir. İlim şuur ve kavrayış yetisini de içerir. Bunun içindir ki Allah'ın bilmesinden söz edilirken, 'ya'lemu' denir de 'ya'rifu' (irfan yoluyla bilir) denmez." (Fîrûzâbâdî, Kaamus)

"İlim bir şeyi hakikatiyle idraktir ki bu da iki şekilde olur:

1. Şeyin zâtını (gerçek kimliğini) bilmek,

2. Şeyin varlığına veya yokluğuna hükmetmek.

"Bu hükmetmenin de iki şekli vardır: Birincisi, bir şey hakkında, kendisi için varolduğu şeyin vücuduyla hükmetmektir. İkincisi, olmayacağına delil olduğu şeyin yokluğuna dayanarak hüküm vermek." (Râgıb, *el-Müfredât,* ilm maddesi)

İlim, şuur anlamı da taşımaktadır ve Kur'an ilim sözcüğünü bu anlamda da kullanmıştır. Mesela, Nisa 43. ayette bu anlamdadır.

Demek ki, ilim, şeylerin varolup olmadıklarına karar vermenin belirleyicisi olduğu gibi, varolan şeylerin yapılarının ve kimliklerinin mahiyetini bilmenin de tek yoludur.

İLİM-İRFAN MÜNASEBET VE MUKAYESESİ

Arap dilinin anıt lügatleri, ilimle irfanın mukayesesini yapmayı da ihmal etmemişlerdir. İlmin aksine, "irfan, bir şeyi izinden, işaretinden hareketle tedebbür ve tefekkür ederek bilmektir. Allah'ı bilmeye ilim değil de marifet (irfan) denmesi, beşerin onu ancak eserleri üzerinde düşünerek bilebileceği gerçeğine işaret içindir. Beşer, Allah'ı zâtıyla bilemez ki o bilmeye ilim densin. Ona irfan denir; çünkü irfan, noksan olan ilim (el-ilmü'l-kaasır) için kullanılır. Noksan bilgiye irfan dendiği içindir ki, Ehlikitap, bildikleri şeyleri tasdik edici olarak gelmesine rağmen Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'i inkâr etmiştir. Bakara suresi, 89 ve 146. ayetler onların bu noksan bilme halini ifade için ilim kökünden değil de irfan kökünden kelimeler kullanmıştır. Çünkü onların o ilimleri noksan bir ilimdi ve nitekim bu noksan ilim onları inkârdan kurtaramamıştır." (Râgıb el-Isfahanî, *el-Müfredât,* irfan mad.)

İlim ve irfan mukayesesi münasebetiyle verilen bu bilgiler bir büyük gerçeği daha ortaya koyuyor, daha doğrusu bir büyük saptırmayı düzeltmemize yardımcı oluyor:

Tasavvuf-tarikat geleneği asırlardır hep şuna vurgu yapmıştır: İrfan, ilimden üstündür; çünkü Allah, irfan sayesinde bilinir

ama ilim sayesinde bilinmez. Buna bağlı olarak, aynı gelenek, Allah'ı bilmeye 'mârifetullah' der, 'ilmullah' demez. Kendi üstadlarına da 'arif der, 'âlim' demez. Ve bunu kendi lehinde bir üstünlük olarak kayda geçirir.

Gerçek, bunun tam tersidir: Allah'ı bilme konusunda ilim kelimesinin değil de irfan kelimesinin kullanılması, sûfî geleneğin söylediği gibi, ilmin yetersizliğinden değil, irfanın yetersizliğindendir. 'Bir şeyin hakikatini bilmek' olan ilim, gerçek kimliği asla bilinemeyecek olan Allah'ı bilmeyi ifade etmek için, işte bu yüzden kullanılmaz. Ve Allah'ı gerçek mahiyetiyle bilmek mümkün olmadığı içindir ki, O'nu bilmekten söz edildiğinde 'noksan ilim' olan irfan tercih edilir. Yani burada üstünlük irfan lehine değil, ilim lehine kayda geçirilmelidir. O halde, tarikat büyüklerinin **'arif** sıfatları onları âlimlerin önüne geçirmez, arkasında sıraya dizer. Âlim sıfatı olmayan ve böyle bir sıfata sahip olmayı da istemeyen tarikat çevreleri, önderlerine verdikleri 'arif unvanını, işte bunun için 'âlim' unvanının üstüne çıkarmak üzere oyunlar oynadılar. Gerçek ise onların söylediklerinin tam tersidir. Kur'an, Allah'ı bilmeye 'ilim' denmeyeceği yolunda işaretler taşıyor. Öte yandan, Allah'tan hakkıyla korkabileceklerin de ilim sahipleri olduğu söyleniyor:

"Kulları içinde Allah'tan ancak bilginler ürperir." (Fâtır, 28)

Arifin âlimden üstün olduğunu söyleyen anlayış, 'irfanı bilgi' veya 'bâtını bilgi' olarak gördüğü ilhamı da ilimden üstün görmektedir. 'İlhamî bilgi' veya 'bâtını bilgi' tabirleri Kur'an dışıdır. Kur'an böyle bir ilim türünden söz etmemektedir. Bir kere, Kur'an, ilimden nasibi olmayanların kalplerinin mühürleneceğini açık seçik bildirmektedir:

"İlimden nasipsizlerin kalpleri üzerine Allah işte böyle mühür basıyor." (Rum, 59. Ayrıca bk. Tevbe, 93)

Hal böyle olunca, 'ilhamı bilgi' veya 'kalp gözüyle elde edilen bilgi' nasıl ve nereden elde edilecektir. Mühürlenmiş kalbin ilham ve irfan üretmesi mümkün müdür?

Kur'an, Allah'ın bilgi kudretini ifade etmede sadece ilim kökünden kelimeler kullanmış, irfan kökünden tek kelime kullanmamıştır. Bu da âlimin Allah'a yakınlık ve bilgi açısından **ariften**

üstün olduğunu gösterir. Allah'ın isim-sıfatları içinde ilim kökünden türeyen 4 isim-sıfat vardır: Âlim, Alîm, Allâm, A'lem. Bu sıfatların özellikle ilk ikisi, onlarca kez geçmektedir. Alîm 162 kez, A'lem 49 kez, Âlim 20 kez, Allâm 4 kez.

Hz. Yusuf, olayların tevilini bildiği halde kendisini ilim üstü bir yetiyle donanmış, **arif,** ilham sahibi vs. diye göstermiyor, ilimden nasipli biri (alîm) olarak gösteriyor:

"Ben, hafızası çok güçlü'emanetleri iyi koruyan, alîm/bildiğini çok iyi bilen biriyim." (Yusuf, 55)

Kur'an dilinin anıt lügatçilerinden biri, belki de en büyüğü olan Ebu Mansûr Muhammed bin Ahmed el-Ezheri (ölm. 370/980), bu gerçeği fark etmiş ve şöyle ifadeye koymuştur:

"YusuFun olayları tevil yetisi, onun bu 'âlim' yapısına dayanıyordu." (Ezherî, *Tehzîbu'l-**Lüga,*** ilim mad.)

Yusuf'a verilen olayları tevil yetisi, öyle tarikatçı geleneğin söylediği gibi, keramet, doğaüstü yeti falan değil, tamamen bilgi ürünü bir yeti olarak tanıtılıyor. 'Ona olayların/haberlerin yorumunu öğretmek'ten söz ediliyor. (Yusuf, 21) Bu eğitimin ifade edilişinde kullanılan kelime de ilim kökünden bir kelimedir. Yusuf'un olayların arka planını görme yetisinden söz eden tüm ayetlerde, ilim kökünden isim ve sıfatlar kullanılmaktadır. Hz. Musa'ya bazı özel bilgiler öğreten kişiden söz eden ayetlerde de hep ilim kökünden kelimeler kullanılmıştır. (Kehf, 65-83) Yani Kur'an, ilimden nasibi olmayan, ilimle bağı kesik veya kopuk hiçbir keramet, sezgi veya ilhamı kabul etmemektedir. İlke son derece açık ve çok sert konmuştur:

"Allah, ilimden nasibi olmayanların kalpleri üstüne mühür basar." (Rum, 59; Tevbe, 93))

Kur'an, insan onurunu ilimle irtibatlandırdığı gibi, imanı da ilimle bağlantılı kılmıştır. Bir kere, peygamberlere büyük vehbî yeti verilirken onlara bir şey daha verilmektedir: İlim. Başka bir ifadeyle peygambere iki şey birden verilmektedir: Hüküm, ilim. (bk. Yusuf, 22; Enbiya, 74; Nemi, 15; Kasas, 14) Bu özellik sadece birkaç peygamber için geçerli değildir. Böyle bir iddianın öne sürülmesini önlemek için, hem de Enbiya (peygamberler) suresinde şöyle diyor Tanrısal kitap:

"Peygamberlerin her birine hükümdarlık ve ilim verdik. Davud'a dağlan boyun eğdirdik. Kuşlarla beraber tespih ediyorlardı. Yapmak isteyince yapanlarız biz!" (Enbiya, 79)

Bunun içindir ki, nebilerin sonuncusuna bile şöyle dua etmesi emredilir:

"O'nun sana gönderilen vahyi tamamlanmadan önce, Kur'an hakkında aceleci olma. Şöyle de: 'Rabbim, ilmimi artır!" (Tâha, 114)

Kur'an'ın mucize devrimlerinden biri de şudur: Kur'an, ilim ve tabiat üstü bir gerçek olan vahyi bile, özellikle yeryüzüne indiği andan itibaren 'ilim' diye nitelemekte ve böylece, vahyin yeryüzüne inişinden itibaren ondan yararlanmak isteyenlerin bunu ancak ilim sayesinde gerçekleştirebileceklerine dikkat çekmektedir. (Vahiy-ilim ilişkisi burada, Vahiy maddesinde ayrıntılanmıştır.) Kur'an o esrarlı üslubuyla bu gerçeği şöyle ifadeye koyuyor:

"İlimden sana ulaşan nasipten sonra bunların boş ve iğreti arzularına uyarsan, Allah katından ne bir dostun/destekçin olur ne de bir yardımcın." (Bakara, 120)

"Eğer sen, ilimden nasibin sana geldikten sonra onlann boş ve iğreti arzularına uyarsan, işte o zaman, kesinlikle zalimlerden olursun." (Bakara, 145. Ayrıca bk. Âli İmran, 19, 61; Ra'd, 37)

Peygamberlik aynı zamanda 'ilimde genişlik ve üstünlük' anlamı taşır. (Bakara, 247) Peygamberler vasıtasıyla gelen ayetleri anlamak da ilimde derinleşmiş olanların nasibidir. Kur'an'ın yüzde doksanı aşan kısmını oluşturan müteşâbih (çok anlamlı, çok boyutlu) ayetleri anlamak, Allah ile ilimde derinleşmiş olanların hakkı ve yetkisi içindedir:

"Kitabı sana indiren O'dur. Onun ayetlerinden bir kısmı muhkemlerdir ki; onlar, kitabın anasıdır. Diğer ayetlerse müteşâbihlerdir. Şu var ki, kalplerinde bir eğrilik/bozukluk bulunanlar, fitne aramak, onun teviline öncelik tanımak için kitabın sadece müteşâbih kısmının ardına düşerler. Onun tevilini ise bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar. Bunlar, 'Ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır" derler. Gönül ve akıl sahiplerinden başkası gereğince düşünemez." (Âli İmran, 7)

Tanrı, kendisinin varlığına kanıt ve tanık olarak kendini, melekleri ve bir de ilim sahiplerini gösteriyor:

"Allah, kendisinden başka tann olmadığına tanıklık etmiştir. Meleklerle ilim sahipleri de adalet ölçüsüne sarılarak tanıklık etmişlerdir ki, o Azîz ve Hakim olandan başka hiçbir ilah yoktur." (Âli İmran, 18)

insanlar arası ilişki ve çekişmelerde de iki tanık güvenilir kılınmıştır: Tanrı, ilim sahipleri:

"Küfre sapanlar, 'Sen gönderilmiş bir elçi değilsin!' diyorlar. De ki, 'Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah, bir de yanında kitaba dayalı ilim bulunanlar yeter!" (Ra'd, 43)

İlim, maddede ve ruhta ışık ve mürşit olduğu içindir ki ilmine sahip bulunmadığımız hiçbir şeyin peşi sıra gitmemeliyiz. İzlemek için, izlenen şeye iman gerekir, ama iman için de ilim gerekir diyor Kur'an. O halde, hakkında ilim sahibi olmadığımız şeye inanmamalıyız. Esrarlı formül şöyle verilmiştir:

"Hakkında ilim sahibi olmadığın şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönlün hepsi bundan sorumlu tutulacaktır." (İsra, 36)

İlmine sahip olmadığınız şeyin ardınca gitmek, her şeyden önce ehliyetsizliğe teslim olmaktır ki, ziraattan sanayie, felsefeden ekonomiye, sanattan dine kadar tüm alanlarda felaket getirir.

Tanrı'nın, "Emanetleri ehil olanlara verin!" (Nisa, 58) emrinin elle tutulur bir gerçek olabilmesi için tüm yürüyüşlerin ilimden nasibi olanlarca gerçekleştirilmesi gerekir. Ahlak alanında da, gıybetten iftiraya kadar bütün kötülükler, ilmine sahip olmadığımız şeyleri dilimize dolamamızın eseridir.

İlmine sahip olmadığımız şeyin ardına düşmenin en büyük yıkımı din alanında vücut bulmaktadır. Bu yıkımın göstergesi, dinde taklit tutkusudur. Müşriklerin, gerçeğin ölçüsü olarak atalarına atıf yaptıklarını bildiren ayetler, Kur'an üslûbu içinde dolaylı yoldan bir taklit tanımıdır. Araştırmak ve ilmine sahip olmak yerine "Ulema böyle dedi, efendilerimiz böyle buyurdu, ecdadımız böyle uyguladı..." şeklindeki müşrik lakırdılarla ilimsizlik ve taklide teslimiyet kutsallaştırılmakta ve perişanlık asırlardır sürüp gitmektedir.

Kur'an, varlık katmanlarının da birer bilim konusu olduğunu ifade etmektedir. İlim kökünden türeyen ve varlık katmanlarını veya varlığın boyutlarını ifade için kullanılan 'âlem' (çoğulu: âlemûn) sözcüğü 73 kez geçmektedir. Bu varlık katmanlarına, Kur'an'ın deyişiyle, 'göklerin ve yerin katmanlarına-tabakalarına nüfuz' ancak 'sultan' (hüccet) sayesinde mümkündür. Sultanın esas anlamı olan hüccet, Isfahanlı Râgıb'ın ifadesiyle, bilinmek istenen şeye kanıt olan beyyinedir. O halde, **sultan** kavramının esasını beyyine, yani ilimden elde edilen kanıt oluşturur. Sültansız konuşmak, ilimsiz konuşmayla eşitlenmiştir:

"Allah çocuk edindi!' dediler. Hâşâ! Allah bundan arınmıştır! O Ganî'dir, hiçbir şeye muhtaç olmaz! Göklerdekiler de yerdekiler de O'nundur. Elinizde, söylediğinize ilişkin hiçbir kanıt yok. Allah hakkında ilmine sahip olmadığınız şeyi mi söylüyorsunuz?" (Yunus, 68)

Ayette kullanılan kelime 'sultan' kelimesidir. Kur'an, göklerin ve yerin sırlarına, yapılarına nüfuzun bu sültan/hüccet sayesinde mümkün olacağını bildirmektedir:

"Ey cin ve insan topluluğu! Göklerin ve yerin bucaklarından/köşelerinden geçip gitmeye/göklerin ve yerin katmanlarına nüfuz etmeye gücünüz yeterse, hadi, geçin gidin/nüfuz edin! İlme dayanan hüccet dışında bir şeyle nüfuz edemezsiniz!" (Rahman, 33)

Kur'an, kendisine ve peygamberlere karşı savaşanların hüccetsiz savaştıklarını defalarca ifadeye koymuştur. (Örnek olarak bk. 14/10; 40/23, 35) Hayatın ve ölümün beyyine (bilim ve akılla belirlenen kanıt) üzerine olmasını isteyen kitap, elbette ki, ilimsizliği körlük sayacaktır. Körlükse yolu sarpa sardırarak insanın önündeki tüm boyutları karartır. "Bu dünyada kör olan, ahirette de kördür. Yolca da daha sapıktır o." (İsra, 72)

Kur'an'a göre, en büyük zıtlıklardan biri de ilimle şirk arasındadır. Yani akıl düşmanlığı ve geleneği ilahlaştırma arasında. Vahyin ve aklın temsilcileri, geleneğin ve akıldışılığın temsilcisi müşriklere son söz olarak şunu söylediler:

"Eğer doğru sözlü iseniz bana ilimle haber verin!" (En'am, 143: Ahkaf, 4)

Şirk çocukları ise vahyin ve aklın temsilcilerine şunu söyledi:

"Doğru sözlü iseniz atalarımızdan kanıt getirin!" (Dühan, 36; Câsiye, 35)

ÜÇ KİTAPTAN YARARLANMANIN TEK YOLU: İLİM

Tanrısal kitabın defalarca ve ısrarla altını çizdiği gerçeklerden biri de şudur: Kur'an'ın bahsettiği üç kitabın, yani evren, Kur'an ve insan kitaplarının ayetleri, ilimden nasibi olanlar için ayrıntılanmıştır:

"Bilgiden nasipli bir topluluk için ayetleri gerçekten ayrıntılı kılınısızdır." (En'am, 97; A'raf, 32)

"Ayetleri bu şekilde, çeşitli başlıklarla veriyoruz ki, 'Sen ders aldın!' desinler, biz de ilimden nasiplenen bir toplum için onu iyice açıklayalım." (En'am, 105)

"Biz ayetlerimizi, bilen bir topluluk için böyle açık seçik ortaya koyarız." (Tevbe, 11)

"Güneş'i ısı ve ışık kaynağı; Ay'ı, hesabı ve yılların sayısını bilesiniz diye bir nur yapıp ona evreler takdir eden O'dur! Allah bütün bunları, şaşmaz ölçülere bağlı olarak yaratmıştır. Bilgiyle donananlardan oluşan bir topluluk için ayetleri ayrıntılı kılıyor." (Yunus, 5)

Evren, Kur'an ve insan kitaplarının okunmasıyla elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi de âlimlerin yapacağı bir iştir. Yani hikmet elde etme ve elde edilmiş hikmeti değerlendirme de bir ilim işidir. Orada bile **arif** denmemiş, ilim sahibi denmiştir:

"Bunlar bizim, insanlar için yapmakta olduğumuz öyle benzetmelerdir ki, ilim sahiplerinden başkası onlara akıl erdiremez." (Ankebût, 43)

Ayette hem taakkul (aklı işletme) hem de ilim kullanılmıştır. Ve böylece, akletme işinin de âlimler tarafından yapılabileceğine vurgu yapılmıştır. Yani bir kitlenin aklını işleten kitle olabilmesi için eğitimli-bilgili kitle olması gerekmektedir.

Üç kitabın orta kitabı Kur'an'dır. O, en büyük kitap olan evren kitabıyla en küçük kitap olan insan kitabının tam ortasında durur, o ikisinin layıkıyla okunması için rehberlik eder. Kur'an, öteki kitapların okunmasında isabetli yürümek için devrede tutulması gereken bir 'pusula kitaptır. O yüzden adlarından biri 'Müheymin' yani tashih edici, biri 'Furkan' yani eğriyle doğruyu ayıran, biri de 'Nur', yani ışık olmuştur. Orta kitap Kur'an, bütün bilgilerini, bütün sınıflamalarını ilim üzerine oturtmuştur:

"Yemin olsun ki, biz onlara, ilme uygun biçimde ayrıntılı kıldığımız bir kitap getirdik. İnanan bir topluluk için bir kılavuz, bir rahmettir o." (A'raf, 52)

Bizzat Tanrı tanıklık ediyor ki, Hz. Muhammed'e indirileni ilim üzere indirmiştir:

"Allah, sana indirdiğini, kendi ilmiyle indirdiğine tanıklık eder. Melekler de tanıklık ediyorlar. Zaten tanık olarak Allah yeter." (Nisa, **166)**

Kur'an, kendisini anlamanın ilim sahipleri için bir nasip olduğunu bildiriyor: (Fussılet, 3)

"Bilgi ile donanmış bir toplum için ayetleri, Arapça bir Kur'an halinde ayrıntılı kılınmış bir kitaptır bu! Muştulayıcı ve uyarıcı olarak indirilmedir. **Onların** pek çoğu yüz çevirdi; kulak verip dinlemezler onlar." (Fussılet, 3-4)

MÜRŞİTLİK SADECE İLMİN VE ÂLİMİN HAKKIDIR

Kur'an, irşat (aydınlatma, iyiye ve doğruya kılavuzlama) işinin sadece ilimle mümkün olacağını defalarca ifadeye koymuştur.

Kur'**an.** havatta bir tek mürşit tanır: İlim.

Peygamberlerin mürşitliği de ilim üzerine oturan bir yetidir. İlmi bir 'şeytanî yeti' gibi gösteren bazı tarikat çevrelerinin dillerine doladıkları **'arif** tipin irşat ehli olduğuna işaret eden bir ima bile yoktur. Tam tersine, ilimden nasibi olmayanların yoluna asla ve asla uyulmaması buyurulmaktadır. Bu emir verilirken yol tabirinin kullanılması ayrıca mucize bir ihbardır:

"Dosdoğru ve dürüst biçimde yol alın ve bilgiden nasipsizlerin yolunu sakın izlemeyin." (Yunus, 89)

Bu ayet, yol anlamına gelen 'tarikat' zihniyetlerini son derece latif bir biçimde tokatlamaktadır. Âdeta şöyle denmektedir: Siz, Allah'a doğru yol almak için 'yol' anlamına gelen tarikatlara sığmıyorsunuz ama unutmayın ki, sizi Allah'a götürecek gerçek yol, ilim yoludur; ilmin mürşitlik yaptığı yoldur. Öteki yolların sonu hüsrana çıkar.

Yol imge ve nüktesi üzerinden verilen mesaj, mucize bir biçimde şöyle sürdürülmektedir: İlimsizliğin sevk ettiği yollar Allah'ın yolundan ayırır, parçalanma getirir. İhtar son derece sert ve net yapılmıştır:

"Bu benim dosdoğru yolumdur, onu izleyin; başka yollan izlemeyin! Yoksa bu hal sizi O'nun yolundan uzaklaştırıp parçalara böler. Sakınıp konmasınız diye O size bunu önermiştir." (En'am, 153)

İlimden nasipsizlerin çağıracağı şey, heva ve heves (boş ve bitmez arzular) olur:

"Daha sonra seni, iş ve yönetimde bir şeriat/bir yol-yöntem üzerine koyduk. Artık ona uy! İlimden nasipli olmayanların keyifleri ardınca gitme! Kuşkun olmasın ki, onlar, Allah karşısında sana hiçbir yarar sağlayamazlar/Allah'tan gelecek hiçbir şeyi senden uzaklaştıramazlar." (Câsiye, 18-19)

Heva ve heves, dürtüler, sübjektif bakış açılan demektir. Objektif değerlere ve gerçeğe ulaşmanın yolu, ilimdir. İlim dışındaki değerlerin tümü, irfan ve iman dahil, sübjektiflikten kurtulamaz. Kur'an, yine mucize bir yaklaşımla, ilme hiçbir kötülük ve çirkinlik izafe etmemiştir ama imana etmiştir. Bakara 93. ayet, Yahudilerin sapmalarını eleştirirken esrarlı üslubuyla insanlığa muhteşem bir ders vermekte ve imanın çirkinliklere âlet edilebileceğine vurgu yapmaktadır:

"Hani, sizden şu yolda kesin söz almıştık da Tûr'u üzerinize kaldırmıştık: 'Size verdiğimizi kuvvetlice tutun ve dinleyin!' Şöyle demişlerdi: 'Dinledik ve isyan ettik.' İnkârları yüzünden gönüllerine dana içirildi. De ki, 'Eğer müminlerseniz, ne kötü şeydir size imanınızın emretmekte olduğu!"

Ayette, çirkinliğin izafe edildiği iki kelime var: İman, mümin. Şöyle bir sav ileri sürülemez: "Çirkinliğin izafe edildiği iman Yahudilerin imanıdır, mümin de Yahudi müminidir. Bu eleştiri onlarla kayıtlıdır, başkalannı ilgilendirmez." Böyle bir sav, Kur'an'ın ruhuna da lafzına da aykırıdır. Kur'an öncelikle bir kelam mucizesidir. Öyleyse kötülük izafe edilirken seçilen kelimelerin bizatihi kendilerinde mesaj vardır. İlim sahiplerinden de birçok bozuk insan çıkmıştır, çıkacaktır; ama Kur'an hiçbir zaman ilme çirkinlik ve kötülük izafe etmemiştir.

Kur'an, cevher olarak ilme kötülük izafe etmiyor ama cevher olarak imana çirkinlik ve kötülük izafe ediyor. Çünkü ilim objektiftir; daha doğrusu ilimden söz etmemiz için objektiflik şarttır İmanın objektifliği söz konusu edilemez. İmanda aslolan sübjektivitedir. Bu olgu, çok iyi anlamlara kaynaklık edebileceği gibi çok kötü anlamlara da kaynaklık edebilir. Sübjektivite demek nefsin alanı demektir. Nefsin karıştığı şeyde genellikle hayır aranmaz. Hayır aranmayacak şeyin de ardından gidilmez.

Özetleyelim:

Allah korkusunun temeline ilim konduğu için (35/28) hiç kimse ilimden nasipsiz birtakım adamların Allah adamı olduğunu iddia edemez. Bu iddiaların tümü, ilimden nasipli olma önşartına bağlıdır. O önşart yoksa gerisi sadece aldatmaca ve sahtekârlık olur. Böyle olduğu içindir ki, ilimsiz irşat konusu Kur'an'ın yakındığı konulardan biridir.

"İnsanlardan öylesi var ki, Allah uğrunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın mücadele eder." (Lukman, 20)

İlimsiz irşadın tehlikeli görünümlerinden biri de 'hadis eğlencesi satın alarak' insanları ilimsiz bir şekilde saptırmaktır. Yani, hadis eğlencesi satın almanın arka planında ilimsizlik vardır. Hadis eğlencesine bel bağlamakla ilme bağlılık yan yana duramaz. Bu noktaya parmak basan ayet, İslam tarihinin asırlık sıkıntılarından birine mucize bir biçimde dikkat çekmektedir:

"İnsanlardan Öylesi vardır ki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için hadis/laf eğlencesi satın alır ve onu alay konusu edinir. İşte böylelerine rezil edici bir azap vardır." (Lokman, 6)

'Hadis' patentli uydurmalarla yapılan tahribatı deşifre eden devrimle ilgili ayrıntıları biz, *'Kur'an'ın Yarattığı Mucize Devrimler'* adlı eserimizde verdik.

ŞİRK VE KÜFÜR BİR İLİMSİZLİK İLLETİDİR

Kur'an'ın ana tezlerinden biri de şudur: Küfür ve şirkin Kuran vahyine ters düşen talepleri de Kur'an'a itirazları da ilimsizliğin bir sonucudur. Bu talep ve itirazları ileri sürenler ya hiçbir şey bilmiyorlar yahut da ilimleri tam anlamalarına yetmiyor:

"Yahudiler, 'Hristiyanlar hiçbir şey üzerinde değil' dediler. Hristiyanlar da, 'Yahudiler hiçbir şey üzerinde değil' dediler. Ve bunlar kitabı da okuyup dururlar. İtimden nasibi olmayanlar da aynen onların sözleri gibi söz etti. Tartışmaya girdikleri şey hakkında, aralarında hükmü, kıyamet günü Allah verecektir." (Bakara, 113 Ayrıca bk. aynı sure, 118; Enbiya, 24)

Kur'an vahyine karşı çıkanların hareket noktası, atalarının kabulleri, yani geleneğin kendilerine ezberlettikleridir. Kur'an'ın bu noktadaki tezi şudur: Ataların kabul ve inançlarını benimsemek için akıl ve ilimden onay almak gerekir. Aksi halde o kabuller reddedilir:

"Onlara, Allah'ın indirdiğine ve resule gelin dendiğinde şöyle derler: 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter.' Peki, ataları hiçbir şey bilmiyor, doğru yolu bulamıyor idiyseler de mi?" (Mâide. 104)

Kur'an şunda ısrarlıdır: Kur'an'a karşı çıkanların ilimden herhangi bir dayanakları yoktur. Onların dayandığı tek şey, kendi zanlarıdır:

"Hayır, düşündükleri gibi değil! Onlar, ilmini kuşatamadıklan ve yorumu kendilerine hiç gelmemiş bir şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamıştı." (Yunus, 39)

"Bir de dediler ki, 'Rahman dileseydi, onlara tapınmazdık.' Bu konuda hiçbir ilme sahip değiller. Sadece saçmalıyorlar." (Zühruf, 20)

"Dediler: 'Şu dünya hayatımızdan başkası yok. Ölüyoruz, dinliyoruz. Bizi zamandan başkası **helak** etmiyor.' Onlann bu konuda her-

hangi bir ilmi yoktur. Sadece sanıda bulunuyorlar." (Câsiye, 24)

"Onların bu konuda herhangi bir ilmi yoktur. Yalnızca sanıya uyuyorlar. Sanı ise haktan hiçbir şey kazandırmaz." (Necm, 28)

"O gün, her ümmetin içinden ayetlerimizi yalanlayanlardan bir zümre derleriz de onlar, toplu halde ortaya sürülürler. Geldiklerinde Allah onlara, 'Ayetlerimi, onları ilmen kuşa**tamadığiniz** halde inkâr mı ettiniz; yoksa ne yapıyordunuz?' der." (Nemi, 83-84)

Allah'a ortaklar, kızlar ve erkek çocuklar isnat eden şirkin bu yaptığı da ilimsizlik illetinin bir sonucudur. (6/100)

Müşriklerin Allah'a sövüp saymaları da bir ilimsizlik tezahürüdür. (6/108, 119) Şirkin icraatı, örneğin, kız çocuklarını diri diri gömmeleri de ilimsizlik ürünü sapmalardan başka bir şey değildir.

"Şu bir gerçek ki, ilimsizlik yüzünden öz evlatlarını beyinsizce katledenlerle Allah'ın kendilerine verdiği azıkları, Allah'a iftira ederek haramlaştıranlar gerçekten hüsrana uğramışlardır. İnan olsun, sapıtmışlardır onlar; hiçbir zaman doğruyu ve güzeli bulamazlar." (En'am, 140)

KUR'AN'DAN ÇIKARILABİLECEK İLİMLER TASNİFİ

İslamî literatürün ilimleri tasnif eden 'mevzûatü'l-ulûm' türü eserlerinde yer alan 'ilimlerin tasnifi' Kur'an'ın verilerine tam uymaz. Geleneksel İslamî metinlerdeki, özellikle ilk iki asırdaki 'ilim' kavramı, Kur'an'ın sözünü ettiği 'bilimsel bilgi'den çok uzak bir kavramdır ve daha çok hadislere dayalı dinsel bilgilerden ibarettir. Montgomery Watt, bu noktayı isabetle teşhis etmiş ve açıklamıştır. (Watt, ***İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri,*** *76-77)*

Gerçek şu ki, eski dönemin ilim anlayışı, ruhu itibariyle antiklasik olan Kur'an'ın bilgi toplumuna hitap eden mesajını anlamakta yetersiz kalmıştır. Bunu elbette mazur görmek gerekir. Elverir ki geleneksel mirasın bu konudaki tespitlerinde ısrarlı olmayalım.

Hicrî ilk yüz yılda ilim 'hadis ezberciliği' anlamında kullanılmıştır. İkinci-üçüncü yüzyılların bu anlayışa getirdiği ilave, 'ilim'

kavramı içine fıkhın da sokulması kadar oldu. İmam **Şafiî** (ölm. **204/820)** gibi bir büyük fakîh bile ilmi, fıkıh ve ûsul-i fıkıh anlamında kullanır. **(Şafiî,** *Cimâu'l-İlm,* bab: **2,** s. **35-38)** Kelam ilmi ve fıkıhta önemli bir otorite sayılan Fahrülislam Pezdevî (ölm. **483/1090)** ünlü 'Usûl'ünde iki tür ilim olduğunu söylemektedir: Tevhit ilmi, şeriat ilmi.

Bu sınıflamalar Kur'an'ın verilerinin çok az bir kısmını içermektedir. Göklerin ve yerin katmanlarını, tarih kalıntılarını, gece ile gündüzün seyrini, Firavun mumyasının incelenmesini... tevhit veya şeriat ilimleriyle nasıl yapacaksınız? Kur'an bunların da incelenmesini istiyor.

Tasavvuf-tarikat geleneğinin, ilmi, 'hal ilmi, kaal ilmi' diye ikiye ayırması ve ilmi, 'içsel aydınlanma' olarak tanıtan yaklaşımı da Kur'an'ın söylediğinin çok küçük bir kısmıdır. Tasavvuf-tarikat geleneğinin bu ilimler tasnifi, ilmin değil, olsa olsa irfanın tasnifi olabilir.

Kur'an, 'kutsal olan ilimler-kutsal olmayan ilimler' diye bir ayrıma da izin vermez. İlimler ve âlimler konusunda Kur'an adına bir kutsallıktan ve bir saygınlıktan söz edeceksek şunu söyleyeceğiz: İstisnasız bütün ilimler kutsal, istisnasız bütün âlimler saygındır.

İLİM-İLHAM MESELESİ

İlham veya sezginin, akim bir fonksiyonu olduğunu, bununla birlikte objektiflikten uzak bir karaktere sahip bulunduğu için sadece sahibini bağladığını tespit ve ilan yerine ilham ve sezgiyi hem herkesi bağlayıcı hem de akla mukabil, hatta bazı çevrelerde akla düşman bir kuvvet gibi lanse etmek, İslam tarihinin en yıkıcı gelişmelerinden biridir. Bu yıkıcı gelişmeden kurum olarak tarikatlar, kişi olarak da Gazali sorumludur. Saltanat dinciliği, bu kurumları da bu kişiyi de önündeki en büyük engellerden biri olan akılcılığı saf dışı etmek için kullanmış ve ne yazık ki başarılı olmuştur. Biz bu konuyu, *'İslam Tarihinde Akıl ve Kur'an Nasıl Dışlandı'* adlı eserimizde genişçe incelemiş bulunuyoruz. Burada o esere atıf yapmakla yetineceğiz.

İlham, sahibine bir bilgi kazandımsa da bu, 'objektif-bağlayıcı'

bir bilgi değildir. Sadece sahibi için anlam ifade eder. Nitekim, Kur'an, ilhamla aynı kökten bir tek kelime kullanmıştır, o da benliğe 'takvasının ve bozukluğunun ilhamıdır. (Şems, 7-8) Yani benliğin bizzat kendini ilgilendiren bir uyarmadır. Burada söz konusu olan ilim olmadığı gibi sıradan bilgi bile değildir; bir vicdanî duygudur.

Gerçek şu ki, ilhamın ilim değeri yoktur. İslam din bilginleri bu gerçeği çok erken bir dönemde görmüş ve bunu İslam akidesinin manifestosu içine bir ilke olarak koymuşlardır. İslam toplumlarına asırlardır egemen olan tasavvuf-tarikat geleneğince işlemez hale getirilen bu ilke hemen bütün akait kitaplarında tekrarlanmıştır. Bu ilke, Ebu Hafs Ömer en-Nesefî'nin *'Akaaid'* adlı eseriyle onun Sadeddin Teftezânî (ölm. 791/1388) tarafından yapılan şerhindeki şekliyle şöyledir:

"İlham ve rüya ilim sebeplerinden değildir."

Yani ilham ve rüya yoluyla elde edilen sübjektif bilgiler, başkalarını bağlayan ilmî veriler türünden bilgiler değildir. Tecrübeye dayalı bilgi, ilhamî bilgiden çok farklıdır. Çünkü bu tür bilgi, bir kişisel içe doğuş gibi görünmekle birlikte maddî olgulara dayandığı için, ilhamın aksine, kanıt değeri vardır.

Elinizdeki eser, bu konuyu daha fazla irdelemeye müsait değildir. Biz burada, teknik bir sınıflama yapmadan, Kur'an'm ilimler tasnifi sayılabilecek bir tabloda mutlaka yer alması gereken unsurların çok önemlilerine işaret etmekle yetineceğiz.

1. Vahyin mahiyetine ilişkin ilim:

Bu ilim dalı veya dallan vahyin mahiyetini, onu anlama yollarını ortaya koyacak ilim şubeleridir. (18/86, 96; 12/65)

2. Yaradılışa, özellikle ilk yaradılışa ilişkin ilimler: (bk. Vakıa, 62)

3. Kıssaları değerlendirmeye ilişkin ilimler: (bk. A'raf, *7)*

4. Tabiat olaylarının, sünnetullahın (tabiat kanunlarının) incelenmesine ilişkin ilimler.

5. Gök cisimlerinin seyrine, gök olaylarının izlenmesine, Ay ve

Güneş'in menzillerini takdire, yılların gelip geçişiyle ilgili hesaplann yapılmasına yarayan ilimler: (10/5; 17/12)

6. Silah ve savunma âletlerine ilişkin ilimler: (Enbiya, 80)

7. Kutsal metinler tarihine ilişkin ilimler.

Kutsal metinlere ilişkin ilimden habersiz olanlara ümmî diyor Kur'an. (Bakara, 78) Ümmî, okuma yazma bilmemekle ilgili bir kavram değildir, Ehlikitap'ın elindeki kutsal metinlerle ilgili ilme sahip olmamakla ilgilidir. Kur'an bu anlamda bütün Arap Yarımadası Catıiliye toplumunu 'ümmî' diye nitelemektedir, (bk. 2/78; 31/20, 75; 62/2) Oysaki onlar içinde birçok okuma yazma bilen insan vardı. Bakara 78 ile Âli İmran 20, ümmî sözcüğünün âdeta tanımını vermektedir: Birinciye göre ümmî, kitabı bilmeyenlerdir. İkinci ay etse 'kendilerine kitap verilenleri' (Ehlikitap uleması) ümmîlerin karşıt kavramı olarak kullanmakta, böylece ümmî sözcüğünün okuma yazma bilmeyen değil, Ehlikitap ulemasının elindeki kitapları bilmeyen anlamına geldiğini dolaylı yoldan ifade etmektedir.

Kutsal metinler bilgisi, Ehlikitap ulemasında vardır, ancak onlar bu ilimlerine rağmen gerçeği saklıyorlar. Kitabı arkalarına atıp kendi dayatmalarını öne çıkarıyorlar. Benliklerini basit karşılıklarla satıyorlar. (2/101-103, 144, 146; 3/75, 78) Onların kutsal metinleri tahriflerinin arkasında da bu dayatmacılık ve satılmışlık vardır; bilmemek veya anlamamak değil. Kur'an, bu noktanın altını ısrarla çiziyor: Onlar, gerçeği bildikleri ve meseleyi anladıkları halde tahrifçilik yapıyorlar. (2/75)

8. Kutsal metinlerin incelenmesine ilişkin ilimler.

9. Tanrı'nın koyduğu normları anlamaya yönelik ilimler:

Kur'an bu noktada 'dinde tefakkuh' tabirini kullanmaktadır. (Tevbe, 122) Ayetteki tefakkuh sözcüğü, bugün İslam din ilimlerinden en önemlisinin adı olan 'fıkıh' kelimesinden türemiş bir sözcüktür ve 'bir konuda derinleşmek' anlamı taşımaktadır. (2/230)

10. Eski medeniyetleri ve tarihsel kalıntıları inceleyen ilim. (27/52)

GASP EDİLEMEYEN TEK DEĞER: İLİM

İlim, zorbalıkla elde edilemediği gibi, aldatmayla da elde edilemez. İlim dışında hiçbir değerin, hiçbir servetin, hiçbir kudretin böyle bir niteliği yoktur. Yüce Yaratıcı bu niteliği, bu özelliği, bu seçkinliği sadece ilme vermiştir. Ve onun içindir ki ilim, O'nun ikinci sıfatı olmuştur. Yüce Yaratıcı'nın en büyük hikmetlerinden biridir ki, akla gelebilecek bütün değerlere ve servetlere sahip insanları bir biçimde aldatabilirsiniz ama ilmi olan insanı aldatamazsınız. Bütün aldatmaların çaresi, panzehiri ilimdir. Onun içindir ki Kur'an, ilimden başka mürşit kabul etmez. Çünkü ilimden başka şeyler ve âlimden başka kişiler mürşit olduğunda insan hayatı kaosa yenik düşmektedir. Tek çare, ilim dışında herhangi bir değere mürşitlik vasfı vermemektir.

Ehlisünnet teoloji geleneği, Allah'ın **zatî** {varlığına ilişkin) sıfatlarının birincisini 'hayat' ikincisini ilim olarak belirlemiştir ki Kur'an'ın ilme yüklediği önemi ifade bakımından çok isabetli ve anlamlıdır. Bu tespiti ilk yapan düşünür, İslam fıkhının babası ve zulme karşı mücadelenin en büyük şehitlerinden biri olan İmamı Âzam Ebu Hanîfe (ölm. 150/767) oldu. *el-Fıkhu'l-Ekber* adı altında toplanan notlarından oluşan eserinin daha ilk sayfasında bu konuya değinmekte ve Allah'ın sıfatlarını 'zatî ve fiilî sıfatlar' olarak iki ana bölüme ayırdıktan sonra **zatî** sıfatları şöyle sıralamaktadır: Hayat, ilim, irade, kudret, sem' (görme gücü), basar (işitme gücü), kelam. (Ayrıntılar için bk. Beyazîzade Ahmet. *el-Usûlü'l-Münîfe U'l-İmam Ebî Hanîfe)*

Büyük İmam'ın bu tespiti, onun, Ahmed bin Hanbel (ölm. 241/855), Ebul Hasan el-Eş'ari (ölm. 324/935), Ebu Mansûr Matüridî (ölm. 333/944) gibi meslektaşları tarafından aynen korundu ve sonraki zamanlarda ortak kabule dönüştü. Bu büyük teologlar, anılan tespiti yaparken salt sayıyı yani bir isim-sıfatın Kur'an'daki tekerrürünü ölçüt olarak almamışlardır. Sayı çokluğu kriter alınsa, mesela 'Rab' sıfatı 'ilim' sıfatından çok önde olmak gerekir. Çünkü Rab sıfatı Allah'a 960 küsur yerde doğrudan nispet edilmektedir ve bu haliyle 'Allah' isim-sıfatından hemen sonraya konması gerekir. Ama böyle yapılmamış, sıralamada 'Hayat' sıfatının hemen ardından 'İlim' sıfatı devreye sokulmuştur. Dikkat çekilen varoluş gerçeği, özellikle Ebu Hanîfe'nin şahsiyet, iman ve dehasına yakışır kıvamdadır. Denmek istenen şudur:

Hayat, ilim üzerine oturur. Hayatsız ilim olamayacağı gibi, ilimsiz hayat da olmaz.

Müslüman teologların bu sıralamadaki isabetlerinin arka planını gösteren hayranlık verici noktalardan biri de şudur: Kur'an, rab kelimesinin, tannlaştırılan Firavun başta olmak üzere 'dokunulmaz kılınmış' bazı kişiler tarafından sıfat olarak kullanıldığını göstermektedir. Yani Rab sıfatı, 'Allah'ın, şirk ve despotizm tarafından gasp edilmiş sıfatlan'ndan biridir. Halbuki hiçbir despotun, hiçbir putun, hiçbir tâğutun 'âlim' sıfatıyla anıldığına tanık olamayız. Hayat buna izin vermemiştir. Anlaşılan o dur ki, Kur'an, ilim sıfatının gasp edilemeyeceğini, o sıfatın ancak hak edenler tarafından kullanılabileceğini öngörmekte ve düzenlemelerini buna göre yapmaktadır. Allah'ın hemen her sıfatı, ona ortaklık iddiasındaki kurum olan şirk tarafından gasp ve tecavüze uğramıştır. Tek istisna, ilim sıfatıdır. Çünkü mal, servet ve kudretin aksine, ilimde gasp mümkün değildir. İlmin kazandıracağı güç ve itibarı ya hak edersiniz ya da onlardan uzak kalırsınız. Bu gerçek, Allah'ın sıfatlarında da söz konusu olmaktadır. Mesela, Allah'ın 'Veli' sıfatı da, tıpkı rab sıfatı gibi, şirk tarafından gasp edilmiştir. Bizzat Kur'an, bu 'müşrik gaspın yarattığı veliler'den şikâyetlerle doludur. 'Şeytan Evliyası', 'tâğut evliyası' tabirlerini kullanan, bizzat Kur'an'dır.

Kur'an, Allah'ın bazı isim-sıfatlarının gaspçılanyla mücadele etmektedir. Veli sıfatının gaspçıları bunların başında gelir. Rab sıfatı bunu takip eden ikinci sıfattır. Hemen tüm sıfatlar, derece derece gasp edilmiştir. Mesela, kamunun mal ve haklarım gasp ederek fiilen münkir durumuna düşen (bk. Mâûn suresi) bazı riyakâr ve nitelikli kâfirler, o çaldıkları malların küçük bir kısmını ona buna dağıtarak, yarattıkları 'sadaka toplumu' bünyesinde birer 'merhamet kahramanı' gibi alkışlanabilmişlerdir. Bunların yaptığı, Allah'ın Rahim ve Rahman sıfatlarını gasptır.

Bir yandan haram yiyip öte yandan halkı Allah ile aldatan bütün sahte 'lütufçular' Allah'ın Rahman, Rahim, Latîf, Kerim, Cevâd, Vahhâb gibi cömertlik ve bağış ifade eden sıfatlarını gasp etmiş alçaklardır. Ve bu yüzden bunların tümü bir biçimde müşriktir. Allah ile aldatan ruhban-haham-hoca-şeyh taifesi tarafından aldatılan, despotizm ve zulüm üreten krallar-sultanlar-padişahlar, ağalar, efendiler, zorbalar tarafından ezilen kitleleri ve onları aldatanları, bu gerçeklerin ışığı altında bir kez daha değerlendirmek gerekir.

Bu sayılan gaspçılardan herhangi birinin ilimden nasipli olduğunu göremezsiniz. İlimden nasiplendikleri anda bu kötülüklerden vazgeçerler. O zaman da şikâyete gerek kalmaz. Çünkü yönetimi ve servetleri ilimden nasipliler kontrol ettiklerinde ne zorbalık söz konusu olmaktadır ne Allah'a kafa tutmak ne de haklara tecavüz. Yani gasp ve zulüm, ilimsizliğin ürünüdür Biraz yukarıda da söylemiştik: Kur'an, ilme hiçbir kötülük izafe etmez ama imana eder.

İlim, kötülüğün ve kötünün kirletemeyeceği tek değerdir.

İlmi taşıyanların kirlenebilmesini bu gerçekle karıştırmayalım. Orada söz konusu olan insandır, ilim değil.

BİLİMİN İSLAMÎLEŞTİRİLMESİ' SAÇMALIĞI

İlim, bizatihi güç ve üstünlüktür. Kur'an, o esrarlı üslubuyla bu ayrımı yapmış, mümin olmayan kişilerin ilminin bile bir üstünlük sebebi olduğuna vurgu yapmıştır. Müslüman olmayan âlimin değersiz olduğunu, onun ilminin bir anlam ifade etmediğini, çünkü ilmin nihayet şeytanda da bulunduğunu ifade eden söylem, tarikatlerin ilimden ürken çevrelerinde yaygınlaştırılmış Kur'an dışı bir bühtandır. 'Kutsal olan ilim-kutsal olmayan ilim' ayrımı yapılmadığı gibi, 'Müslüman âlim-Müslüman olmayan âlim' ayrımı da yapılamaz. Böyle ayrımlar, ilmin Tanrı'dan kaynaklanan kudret ve itibarına gölge düşürür. Mücâdile suresi **11.** ayet bu Kur'anî inceliği vicdanlarımıza açmaktadır:

"Ey iman edenler! Size, 'Meclislerde yer açın!' dendiğinde, yer açın ki, Allah da sizin için genişlik sağlasın. 'Kalkın!' dendiğinde de kalkın ki, Allah, içinizden inananlarla kendilerine ilim verilmiş olanların derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."

Ayet, inananlar yanında ilim sahibi olanları da saygıya layık görmektedir. İlim, inançlar üstü bir saygınlık sebebi olarak kayda geçirilmiştir. Çünkü ilim, Allah'ın zatına izafe edilmiş bir değerdir. Hiçbir kayıt ve şarta bağlanmaksızın doğrudan doğruya Allah'a izafe edilen bir değer (daha doğrusu bir numaralı değer) nasıl olur da 'islamî-gaynislamî' diye ayrılabilir.

Seyyid Hüseyin Nasr, Nakîb el-Attas, İsmail Farûkî gibi yazarla-

nn 'İlmin islamîleştirilmcsi'nden söz eden İslam dışı gülünç söylemleri yetmiyormuş gibi bir de 'aklın islamîleştirilmesi'nden söz edenler var.

Kur'an'ın bilime ve bilgine verdiği değerin gözden kaçmasına yol açan saptırmaların en yenisi budur. Batılı bazı çevrelerin sinsi ve alaycı bir oyunla Müslümanlar arasına soktukları Kur'an ve akıl dışı bu iddiaya göre, çağdaş bilim/bilimler; vahye, ruha, İslam'a aykırı bir konumdadır; bunların islamîleştirilmesi gerekir. Müslümanların kafasına kimin soktuğunu çok net bilmediğimiz bu şeytanî saçmalık, temelden Kur'an dışıdır. Ve bir tür insanlık suçudur. İlmin İslamîleştirilmesinden söz eden Batı, Müslümanların mabedi erindeki minarelere bile tahammül edememektedir. Bu tahammülü gösteremeyenlerin 'ilmin bile Islamîleştirilmesini önermeleri, teşvik etmeleri iyi niyet alâmeti sayılabilir mi?

Eğer amaçlanan, bilimlerin kullanımındaki materyalist-egoist-emperyalist saptırmaya dikkat çekmekse bunu ifade etmek için 'bilimlerin kullanımının islamîleştirilmesi' demek gerekecektir. Bu bir ahlaksal meseledir. O takdirde Batı bunu Müslümanlara önermek yerine kendisi yerine getirmelidir. Çünkü bilimin kötü kullanımının öncüsü Batı'dır. Bilimin ahlak dışı kullanımı her devirde olmuştur, bugün de vardır, yarın da olacaktır. Bilimin islamîleştirilmesi deyimi ise bilimin üretilmesi, yapısı, varlığı ile ilgili bir deyimdir. Bu deyimin ifade ettiği kaygı ahlaksal bir kaygı olarak algılanamaz; tam tersine, bilim düşmanlığı görüntüsü verir. Ve zaten istenen de bu görüntünün doğmasıdır. Bu doğunca Müslümanlar hakkında en yıkıcı ithamlara kapı aralanmış olacaktır. Hem de bizzat Müslümanların eliyle.

Gerçek şu ki, bilimin dini-imanı, vatanı, rengi, deseni olmaz. Bilim bizatihi tanrısal bir ışıktır. Bu ışığın islamîsi, gaynislamîsi olmaz. Dünyanın birçok yerinde birçok sözüm ona bilim adamı, böylesine açık bir gerçeği göremeden İslam'a büyük zararlar verecek bir gaflet sergilemektedir. İlimlerin islamîleştirilmesi hezeyanıyla Müslümanlara musallat olan yıkımın son anlamını, Mısırlı düşünür Nasr Hâmid Ebu Zeyd'in şu tespiti çok güzel vermektedir:

"İlimlerin, edebiyat ve sanat dallarının islamîleştirilmesi çabaları, dışı ferahlık, içi ise azap olan bir çağrıdan ibarettir." (Nasr Hamid Ebu Zeyd, ***Nakdü'l-Hitâb ed-DM,*** 176)